Poliisitarkastaja Pekka Heikkinen 22.11.2018 POL-2018-51087

Eduskunta, Lakivaliokunta
Vastausosoite: LaV@eduskunta.fi

VIITE: Eduskunnan lakivaliokunnan 14.11.2018 lähettämä lausuntopyyntö.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijaa kuultavaksi viiteasiassa (tiistai 27.11.2018 klo 10.45) ja samalla asiassa on pyydetty ja kirjallista asiantuntijalausuntoa.

1. Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi esitutkintalakia, pakkokeinolakia, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annettua lakia, tutkintavankeuslakia, poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia, sakon ja rikesakon määräämisestä annettua lakia sekä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettua lakia. Ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön direktiivi rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tarkoituksena on panna lapsidirektiivin säännökset kansallisesti täytäntöön. Voimassa oleva lainsäädäntö pääasiassa täyttää direktiivin vaatimukset. Direktiivin täytäntöönpano edellyttää kuitenkin lainsäädännön täydentämistä alaikäiselle rikoksesta epäillylle tai syytetylle tehtävien ilmoitusten osalta sekä eräiden muiden alaikäisiä epäiltyjä tai syytettyjä koskevien säännösten tarkistamista.

- Esitutkintalain säännöksiä esitutkintaviranomaisen velvollisuudesta ilmoittaa epäillylle hänen oikeuksistaan täydennettäisiin alaikäisen epäillyn osalta. Esitutkintalakiin lisättäisiin säännökset velvollisuudesta ilmoittaa alaikäiselle epäillylle niistä oikeuksista, joista direktiivin mukaan on ilmoitettava viipymättä sen jälkeen, kun hänelle ilmoitetaan, että häntä epäillään rikoksesta.
- Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin (689/1997, ROL) lisättäisiin säännökset tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa alaikäiselle vastaajalle hänen oikeuksistaan.

- Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003), jäljempänä EU-luovuttamislaki, säännöksiä velvollisuudesta ilmoittaa luovutettavaksi pyydetylle hänen oikeuksistaan täydennettäisiin alaikäisen luovutettavaksi pyydetyn osalta.
- Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetusta laista ehdotetaan kumottavaksi säännös, jonka mukaan syyttäjän ei tarvitse tehdä seuraamusselvityspyyntöä, jos nuori rikoksesta epäilty on ulkomaan kansalainen ja hänen vakinainen asuntonsa on muualla kuin Suomessa.
- Alle 18-vuotias tutkintavanki on nykyisin pidettävä erillään aikuisista tutkintavangeista, jollei hänen etunsa muuta vaadi. Esityksessä ehdotetaan, että tutkintavankeuden aikana 18 vuotta täyttänyt tutkintavanki voitaisiin edelleen pitää erillään muista aikuisista tutkintavangeista, jos se on perusteltua hänen olosuhteensa huomioon ottaen. Häntä voitaisiin pitää samoissa tiloissa alle 18-vuotiaan tutkintavangin kanssa vain, jollei tämä olisi alle 18-vuotiaan tutkintavangin edun vastaista.

3. Lausunto poliisin toimintaan liittyen

Lainsäädäntömuutokset perustuvat Suomea velvoittavaan direktiiviin 2016/800 rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä. Tämän direktiivin (lapsidirektiivi) tavoitteena on parantaa rikoksesta epäiltyjen tai syytettyjen lasten asemaa rikosoikeudellisessa menettelyssä. Suomalainen lainsäädäntö ja poliisin noudattamat käytännöt vastaavat jo nykytilassa monilta osin direktiivin edellyttämää tasoa, mutta esitetyt muutokset ovat direktiivin täytäntöön panemiseksi tarpeellisia. Muutokset lisäävät jonkin verran poliisin työtä, liittyen osaamiseen, jonka varmistaminen edellyttää koulutuksellisia toimenpiteitä, joista koituu luonnollisesti kustannuksia.

Epäillyn oikeuksista ilmoittamista ja läsnäoloa kuulustelussa koskevat muutosesitykset
On tärkeää, että poliisin toiminnan kohteena olevien henkilöiden velvollisuuksista ja oikeuksista huolehditaan, niin että ne toteutuvat. Poliisin on jo nykyisin esitutkinnassa ilmoitettava alaikäiselle epäillylle hänen oikeuksistaan - nyt uudet ilmoitusvelvollisuudet lisäävät osaltaan poliisin tehtäviä. Käytännön tasolla vajaavaltaisen muun edustajan kuin laillisen edustajan hankinta tulee viemään aikaa. Suppean esitutkinnan osalta muutokset voivat lisätä nuorten suppeiden juttujen työmäärää. Lisäksi uusi sääntely aiheuttaa muutoksia myös lomakkeisiin ja kaikki tämä liittyy myös koulutustarpeisiin.

Alle 18-vuotiaan vangitsemista koskevat muutosesitykset
Esityksen mukaan alle 18-vuotiasta epäiltyä ei saa vangita tai määrätä pidettäväksi edelleen vangittuna, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Pakkokeinolain 2 luvun 13 pykälän kohtuuttoman vangitsemisen kiellosta johtuen, ei alle 18 -vuotiaita ole käytännössä tähän mennessäkään Suomessa vangittu tai pidätetty ilman painavia syitä. Esitetty lisäys on kuitenkin direktiivin täytäntöönpanon myötä tarpeellinen. Säännöksen tulevan soveltamiskäytännön kannalta on oleellista, että tarkoituksena ei ole tosiasiallisesti tiu-

kentaa pidättämisen tai vangitsemisen edellytyksiä, vaan lisäys tehdään selvyyden vuoksi.

Tutkintavankeuslain ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain muutosesitykset
Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 3 § ehdotetun uuden 5 momentin mukaan alle 18-vuotiaalle vapautensa menettäneelle olisi annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot kirjallisesti hänen omalla kielellään, jos se on suomi tai ruotsi, ja muussa tapauksessa hänen ymmärtämällään kielellä. Saamen kielen käyttämisestä säädetään saamen kielilaissa. Käytännössä ehdotuksen mukainen muutos edellyttää jatkossa sitä, että oikeuksista ja velvollisuuksista sekä säilytystilan oloista on ilmoitettava kirjallisesti. Tämä edellyttää osalta poliisin käyttämien lomakkeiden päivittämistä.

Lääkärintarkastus
Vaikutuksen poliisin toimintaan ovat kokonaisuutena tarkastellen ilmeisen vähäisiä, mutta tietoisuus muutoksesta edellyttää koulutusta.

EU-luovuttamislain muutosehdotukset
Alaikäisten luovutustilanteet ovat harvinaisia, mutta asiaan liittyvät koulutustarpeen välttämättömiä.

4. Poliisin koulutus- ja muut kustannukset

Muutosten on katsottu aiheuttavan poliisissa vuodelle 2019 kertaluonteisia kustannuksia noin 250 000 euroa.

5. Lapsidirektiivi ja poliisin ennalta estävä toiminta sekä Ankkuritoiminta

Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa.

Poliisitoiminnan kannalta lapsidirektiivi liittyy rikostorjunnan ja esitutkinnan ohella merkittävästi myös poliisin ennalta estävään toimintaan, johon liittyy oleellisesti myös uusintarikollisuuden torjunta.

Kaikki ennalta estävä toiminta on parhaimmillaan laaja-alaista yhteistyötä eri viranomaisten, järjestöjen ja yhteisöjen sekä alueen asukkaiden kanssa. Tässäkin asiakokonaisuudessa tulisi huomioida myös ne toimet ja keinot, joilla voidaan edistää rikollisuuden torjunnan rakenteellista yhteistyötä. Etenkin viranomaisten olisi yhteistyön lisäksi tiivistettävä yhdessä tehtävää työtä. Yhdessä tehtävästä työstä voidaan mainita Ankkuritoiminta.

Ankkuri-toiminnalla tarkoitetaan moniammatillista yhteistyötä, joka:
- kohdistuu lasten ja nuorten (alle 18-vuotiaiden) rikosten ehkäisyyn (myös rikoskierteen katkaiseminen), varhaiseen puuttumiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen

- toteutetaan moniammatillisessa Ankkuri-tiimissä, jossa on asiantuntijat poliisista, sosiaalitoimesta, terveystoimesta ja nuorisotoimesta tai näiden alojen asiantuntijuus ja osaaminen on varmistettu muutoin
- nuori ja hänen perheensä tavataan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa

Ankkuri-toiminnan tavoitteena on:

- nuorten rikosten ennalta ehkäisy (myös rikoskierteen katkaiseminen) ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen moniammatillisessa yhteistyössä
- tarjota nuorelle ja perheelle tarkoituksenmukainen apu ja tuki oikea-aikaisesti
- tukea nuorten osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä
- ehkäistä ja tunnistaa väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismiä
- edistää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa alueen muiden varhaisen puuttumisen toimijoiden ja toimintamallien kanssa
- edistää ammattilaisten ammattitaidon kehittymistä yli organisaatiorajojen
- lisätä sisäistä turvallisuutta

Automaattisesti päivittyvä allekirjoitusfraasi. Älä poista tätä kenttää, jos allekirjoitat asiakirjan sähköisesti.

Jakelu Eduskunnan lakivaliokunta